

**ПОШИРЕННЯ ТА ЧИСЕЛЬНІСТЬ HELICOTYLENCHUS DIHYSTERA (COBB, 1893)
SHER, 1961 (NEMATODA: NORLOLAIMIDAE) В ҐРУНТАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ
В МЕЖАХ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (УКРАЇНА)**

Жиліна Тетяна Миколаївна

кандидат біологічних наук, Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
ORCID: 0000-0001-6614-6684

Шевченко Валентина Леонідівна

кандидат біологічних наук, Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
ORCID: 0000-0003-2030-1268

Інтернет-адреса публікації на сайті:

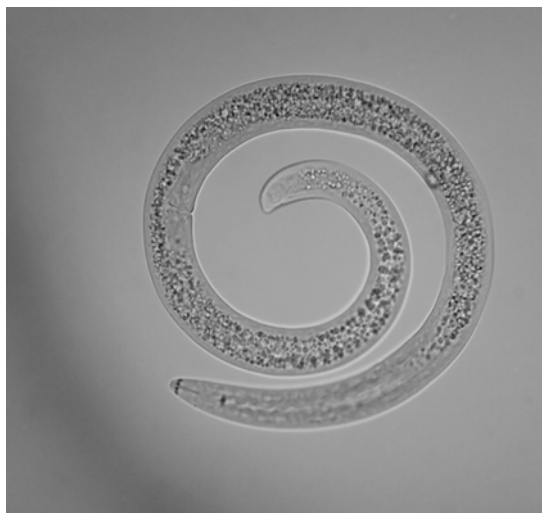
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4297/>

Спіральні нематоди родини *Norlolaaimidae* (Filipjev, 1934) Paramonov, 1953 є мігруючими кореневими ектопаразитами, напівендопаразитами та справжніми ендopаразитами рослин. Широко поширені в ґрунті природних (лісів, луків) та антропогенно трансформованих (полів, садів) ценозах і завдають значних економічних збитків у лісовому та сільському господарствах. Багато видів проявляють значну шкодочинність, викликають кореневі гнилі та пригнічують ріст і розвиток багатьох культурних рослин. Відомості щодо трапляння та чисельності паразитичних представників родини *Norlolaaimidae* необхідні для оцінки фітосанітарного стану екосистем. Найбільш поширеним родом з родини є *Helicotylenchus* Steiner, 1945, типовим видом якого є *Helicotylenchus dihyстера* (Cobb, 1893) Sher, 1961. Це космополітичний вид із широким географічним поширенням, який зустрічається в країнах Європи, Азії, Африці та Америці. Поліфаг, має широкий діапазон господарів. Паразитує на багаторічних травах, зернових культурах, деревних породах [1].

Фауну ґрунтових нематод вивчали маршрутно-експедиційним методом у природних екосистемах Лівобережного Полісся (у межах Чернігівської області). Відбір зразків, виділення нематод з ґрунту, фіксацію та виготовлення водно-гліцеринових тимчасових препаратів проводили загальновизнаними методами [1]. Перерахунок чисельності здійснювали на 100 г ґрунту. Визначали частку участі виду у складі фауни та коефіцієнт трапляння його у зразках (у %). Обстежено 48 лісових та 13 лучних екосистем.

У складі фауни ґрунтових нематод обстежених екосистем був зареєстрований вид *Helicotylenchus dihyстера*. У популяціях зустрічалися дорослі особини і личинки. У лучних екосистемах були виявлені тільки самки, тоді як у лісових – самки і самці. Sidiqqi (1995) також звертає увагу на таку особливість статевої структури популяцій *Helicotylenchus*.

Форма тіла *H. dihystra* звичайно у вигляді спіралі (рисунок, А). Довжина тіла самок (n=10) становила 636,7-929,8 мкм, самців (n=6) – 750,6-778,4 мкм. Голова усічено-конічна, з розвиненим внутрішнім скелетом. Стилєт міцний, добре розвинений, 25-28 мкм. Хвіст самки напівсферичний, на кінчику з виступом. Хвіст самця також короткий, бурсальні крила охоплюють хвіст (рисунок, Б).

А

Б

Рисунок. Загальний вигляд *H. dihystra*: А – самка, Б – задній кінець тіла самця (фото оригінальні)

У ґрунті обстежених екосистем *H. dihystra* зустрічався у поверхневих шарах (0 – 15 см) і жодного разу не був відмічений у лісовій підстилці. Такі особливості його вертикального поширення співпадають з даними Poiras (2006). Коефіцієнт трапляння *H. dihystra* становив у лучних екосистемах 46,1%, у лісових – 37,5%. Слід зазначити, що у лісових заказниках Польщі показник трапляння для видів роду становив 10% [4].

Чисельність популяцій гелікотилєнхів в обстежених екосистемах дуже варіювала. В пробах ґрунту березово-соснового лісу регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» вона була найвищою і становила 173 особини у 100 г; найнижча – зафіксована у ґрунті лісових насаджень прибережних смуг річок (5 особин/100 г). У лучних екосистемах чисельність цього паразита була максимальною у Мезинському національному природному парку – 261 особина/100 г ґрунті, а мінімальною у лучних екосистем прибережних смуг річок – 36 особин/100 г. У складі фауни ґрунтових нематод частка участі паразита коливалась: у лісових екосистемах від 0,1 % до 9,2 %, у лучних – від 0,6 % до 20,5%. У ґрунті березових та липово-ясеневих лісів Молдови частка участі *H. dihystra* становила від 5,1 % до 10,1% [2].

Таким чином, у ґрунтах лісових та лучних екосистем Лівобережного Полісся (в межах Чернігівської області) ектопаразит *H. dihystra* траплявся достатньо часто (майже 42 % всіх зібраних зразків). Щільність його популяцій у лісових екосистемах становила в середньому 43 особини/100 г ґрунту, а в лучних – 149 особин/100 г.

Список використаних джерел:

1. Кирьянова Е. С., Кралль Э. Л. Паразитические нематоды растений и меры борьбы с ними. Л.: Наука, 1969. Т. 1. 447 с.
2. Poiras L. Nematodes in the deciduous forests of Moldova. *Buletin Ştiinţific. Revista de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie (Serie Nouă)*. 2006. 4 (17). P. 87-96.
3. Siddiqi M.R. Nematodes of tropical rainforests. 6. Ten new species of Rotylenchoidinae. *Afro-Asian Journal of Nematology*. 1995. 5. P. 186-197.
4. Skwiercz A. T. Nematodes (Nematoda) in Polish forests. I. Species inhabiting soils of nurseries. *Journal of plant protection research*. 2012. Vol. 52. No. 1. P. 169-179.